

Nr 28.

Godkänd av första kammaren den 6 mars 1916.

Godkänd av andra kammaren den 6 mars 1916.

Riksdagens skrivelse till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse till utlänning av svenskt fartyg eller andel däri.

(Lagutskottets utlåtande nr 17.)

Till Konungen.

I en till riksdagen den 8 februari 1916 avlåten proposition, nr 43, har Eders Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse till utlänning av svenskt fartyg eller andel däri.

Berörda lagförslag innebär, att Kungl. Maj:t skulle medgivas rätt att utfärda förbud mot överlåtelse utan Konungens lov till utlänning av svenskt fartyg eller andel däri. Lagen skulle därjämte enligt förslaget så tillvida förlänas retroaktiv verkan, som Kungl. Maj:t jämväl skall äga vid lagens utfärdande förordna, att avtal om dylik överlåtelse, som träffats före lagens ikraftträdande men efter nyssnämnda 8 januari 1916, skall upphöra att gälla, vare sig avtalet gått i fullbordan genom fartygets avlämnande eller icke.

Riksdagen finner det vara i hög grad angeläget att i möjligaste mån söka förebygga, att den ur flera synpunkter betänkliga minskning

av vår handelsflotta, som, på sätt propositionen utvisar, under senaste tid ägt rum, komme att ytterligare fortgå. Riksdagen har inhämtat, att utomlands, där på många håll liknande faror synts hota det inhemska fartygsbeståndet, man långt tidigare funnit sig föranlåten att ingripa däremot med statsåtgärder av skilda slag. I flertalet stater, såväl krigförande som neutrala, har man dels genom exportförbud å fartyg dels genom lagstiftning av samma art som den nu hos oss föreslagna sökt skydda sina handelsflottor mot tonnageförlust genom fartygs överlåtande i utländsk ägo. Utvägen att utfärda exportförbud å fartyg torde, enligt riksdagens mening, med hänsyn bl. a. till svårigheten att göra ett dylikt förbud tillräckligt effektivt, icke böra i sakens nuvarande läge för Sveriges del ifrågakomma. Liknande svårigheter möta visserligen även vid en lagstiftning sådan som den föreslagna; dock lär en enligt riksdagens mening på denna väg kunna i avsevärd mån förekommas, att tonnage på förut angivet sätt går förlorat för den svenska handelsflottan.

I motion inom andra kammaren har föreslagits ändrad lydelse av det vid propositionen fogade lagförslag, åsyftande att på väsentligen två vägar stärka effektiviteten av den ifrågasatta lagstiftningen. Dels har motionären velat giva densamma giltighet ifråga om alla före lagens ikraftträdande slutna avtal om överlåtelser av i lagen avsedd art, vilka vid nämnda tidpunkt ännu ej gått i verkställighet genom det överlämnas överlämnande. Dels har han genom ett förbud mot tidsbefraktning (timecharter) för längre tid än sex månader avsett att förhindra ett kringgående av lagens syfte.

Vad det förra av dessa uppslag beträffar, skulle genom dess fullföljande lagen tydligen få en i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag såtillvida vidsträcktare retroaktiv verkan, som den komme att bli tillämplig jämväl å avtal slutna *före* den 8 januari 1916. Men å andra sidan bleve denna retroaktiva verkan i ett annat avseende mera begränsad, i det att den, även om avtalet slutits *efter* nyssnämnda dag, endast inträdde under förutsättning att fartyget icke före lagens ikraftträdande överlämnats till den utländske förvärvaren, en förutsättning som Kungl. Maj:ts förslag, enligt vad ovan erinrats, icke uppställer. Då nu ett fartygs överlämnande torde kunna äga rum exempelvis genom att befälhavaren efter telegrafisk order från den hittillsvarande redarens sida förbundit sig gent emot förvärvaren att hålla denna fartyget tillhanda, är fara värt, att de av motionären avsedda verkningarna av en lagbestämelse av den art, han föreslagit, kunde bli i största utsträckning illuderade genom ett överlämnande före lagens ikraftträdande. I detta sammanhang vill riksdagen såsom sin mening uttala, att den förteckning

å fartyg, vilkas avförande ur registret ännu ej skett, som motionären bifogat sin motion, enligt sakens natur icke kan upplysa, huruvida icke fartygen ifråga måhända redan till köparne överlämnats och redan av denna grund icke komme att falla under den av motionären föreslagna bestämmelsen.

Å andra sidan kan göras gällande, att ifråga om de under det kungl. förslagets retroaktivbestämmelse inbegripna fartyg, som redan överlämnats till sin utländske förvärvare, ringa förhoppning vore för handen, att bestämmelsen kunde bringas till faktisk tillämpning. Det lär dock ingalunda vara uteslutet att genom förbudet för deras avförande ur det svenska fartygsregistret sådana svårigheter för fartygets begagnande kunna i åtskilliga fall uppstå för nye ägaren, att han finner med sitt välförstådda intresse förenligt att med tillämpning av lagen påkalla transaktionens återgång.

Vad åter angår det av motionären framförda förslaget om lagbestämmelsernas kompletterande med ett förbud mot svenskt fartygs bortfraktande på viss längre tid till utlänning, varmed lärer böra jämsställas överlåtelse till utlänning av rätt jämlikt dylikt befraktningsavtal, finner riksdagen detsamma av beskaffenhet att böra vinna bifall. Enligt vad riksdagen inhämtat, lära förhållandena på fraktmarknaden för närvarande och under en närmare framtid knappast gestalta sig så, att något legitimt behov av frihet till dylika befraktningsavtals ingående förefinnes, i all synnerhet om tidsgränsen för de tillåtna avtalen sättes så högt som sex månader. I allt fall torde, i den mån dylikt behov i enstaka fall kan förefinnas, en stadgad dispensmöjlighet vara tillfyllest för dess tillgodoseende. Däremot torde stadgandet av förbud mot ifrågasvarande avtal icke böra fränkännas betydelse såsom ett i vissa fall behöfligt och verksamt hinder mot kringgående av den nya lagstiftningen. Riksdagen har funnit förbudet böra i tydlighetens intresse uttryckligen stadgas att gälla jämväl befraktning på obestämd tid.

I fråga om den nya lagens giltighetstid har motionären hemställt, att densamma, i likhet med vad beträffande ett flertal andra, av nuvarande utomordentliga förhållanden betingade lagar stadgats, måtte begränsas till viss tid, och har motionären i sådant hänseende föreslagit att lagen skall upphöra att gälla med utgången av februari månad 1917. Riksdagen, som funnit sig böra i princip ansluta sig till den av motionären uttalade mening, har dock ansett lämpligare att giltighetstiden utsträcker till den 31 mars 1917.

Vid granskning av lagförslaget i detalj har riksdagen beträffande följande punkter funnit anledning till erinran:

1 §.

Motionären har hemställt, att förbud mot överlåtelse av fartyg eller fartygsandel till utlänning måtte omedelbart i lagen stadgas och icke göras beroende av Kungl. Maj:ts förordnande. Kungl. Maj:t skulle däremot visserligen, i likhet med vad i propositionen föreslagits, äga meddela dispens i särskilda fall.

Då riksdagen funnit Kungl. Maj:ts förslag böra i denna del oförändrat bifallas, har denna riksdagens ståndpunkt berott av hänsyn till möjligheten, att förhållanden kunna framdeles inträda, som medföra att förbudets upprätthållande finnes påkallat i fråga om vissa slag av fartyg, medan däremot i fråga om andra slag behovet ej längre föreligger. Sålunda är det möjligt att, efter ett blivande fredsslut, efterfrågan på vissa slag av smärre fartyg, som för närvarande äro begärliga för krigsändamål, ej längre förefinnes i en grad som är ägnad ingiva farhågor, medan det större tonnaget alltjämt måste skyddas. En blott dispensrätt, som ju avser att möjliggöra undantag i enstaka konkreta fall, synes icke här göra tillfyllest.

Riksdagen har emellertid härvid utgått från den förutsättning såsom självklar, att Kungl. Maj:t i nuvarande för vårt tonnagebestånd överhuvud så ödesdigra situation låter sig angeläget vara att i dess fulla utsträckning göra bruk av den makt lagen ställer till dess förfogande. Då en så betänklig reducering av tonnaget dessvärre redan ägt rum, är det givetvis dess nödvändigare, att det omsider skeende ingripandet föränas all den kraft, som av de allvarliga förhållandena betingas.

Såsom framgår av vad ovan anförts, har riksdagen ansett de föreslagna lagbestämmelserna böra kompletteras med förbud mot svenskt fartygs bortfraktande på viss längre tid till utlänning. Ett sådant förbud torde böra erhålla plats i 1 §. Det synes riksdagen lämpligt, att Kungl. Maj:t, som beträffande dylikt förbud bör tillerkännas dispensrätt, må äga delegera denna sin rätt å annan myndighet; det torde nämligen vara möjligt att framdeles jämförelsevis talrika och snabb behandling krävande dispensansökningar kunna förekomma, och att det möjligen finnes lämpligast att de handläggas av myndighet, som särskilt betros med uppgifter i fråga om fraktmarknadens reglerande.

Såsom av propositionen inhämtas hade Kungl. Maj:t ursprungligen ifrågasatt förbud jämväl mot försäljning till utlänning av aktier i bolag,

som äger fartyg eller andel däri. Vid lagförslagets granskning i lagrådet uttalades mot dylik utsträckning av förbudet vissa betänkligheter, som föranledde dess uteslutande ur det slutliga förslaget. Riksdagen finner emellertid frågan om sådant förbud vara värd sorgfälligt beaktande. Enligt riksdagens mening tala vissa skäl med ej ringa styrka till förmån för överlåtelseförbudets utsträckande åtminstone till aktier i verkliga rederibolag. Emellertid skulle ett upptagande nu av denna ingalunda lättlösta fråga säkerligen verka fördröjande å lagförslagets behandling i övrigt, och har riksdagen redan av denna anledning måst avstå från att söka i detta sammanhang åstadkomma ett fullständiggande av lagförslaget i antydd riktning. Riksdagen vill dock giva uttryck åt sin förhoppning, att Kungl. Maj:t kommer att oavlåttligt uppmärksamma hithörande förhållanden och taga det initiativ, vartill omständigheterna kunna föranleda.

2 §.

I händelse av överträdelse av befraktningsförbud kan tydligen icke ifrågakomma, att fördenskill beslagtagna eller konfiskera själva fartyget. Däremot synes det betingade vederlaget för lagstridig bortfraktning eller för överlåtelse av rätt enligt befraktningsavtal böra anses förbrutet.

Slutbestämmelserna.

I första stycket hava vidtagits de ändringar, som betingas av utskottets förslag om en begränsad giltighetstid för lagen.

De i andra stycket företagna jämkningarna avse att giva Kungl. Maj:t tillfälle att jämväl i avseende å befraktningsavtal föreskriva, att det icke i annat fall än att särskilt tillstånd utverkats skall äga giltighet, därest det ingåtts efter den 8 januari 1916. Att i fråga om dylika överlåtelser förfara i överensstämmelse med vad det kungl. förslaget härutinnan beträffande fartygsöverlåtelser stadgar synes icke böra föranleda betänkligheter i det förevarande fallet, vid det förhållande, att långtidsbefraktning i fullt lojala syften under ifrågavarande tid svårigen förekommit annat än möjligen i något enstaka fall, där Konungens tillstånd till avtalets upprätthållande läser kunna utverkas.

Under återopande av vad sålunda blivit anfört får riksdagen tillkännagiva, att riksdagen, som icke kunnat i oförändrat skick antaga

det i propositionen innefattade förslaget till lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse till utlänning av svenskt fartyg eller andel däri, för sin del antagit följande

Lag

om förbud i vissa fall mot överlåtelse av svenskt fartyg eller andel däri samt mot tidsbefraktning av fartyg.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, äger Konungen, i den mån så prövas nödigt, förordna, att under viss tid eller tillsvidare svenskt fartyg eller andel däri ej må, utan att Konungen förut därtill givit lov, överlätas till utlänning, där ej överlåtelsen avser utlänning tillhörig andel i fartyg.

Under förhållanden, som i första stycket avses, äger ock Konungen, i den mån så prövas nödigt, för viss tid eller tillsvidare förordna, att avtal om svenskt fartygs tidsbefraktning av utlänning ej må, utan att Konungen eller den Konungen därtill bemyndigat förut givit lov till avtalet, slutas på obestämd tid eller för längre tid än sex månader eller för tid, som tillsammans med den, under vilken fartyget efter denna lags ikraftträdande varit av utlänning tidsbefraktat, överstiger sex månader, samt att, där svenskt fartyg efter det denna lag trätt i kraft varit på grund av ett eller flera avtal under sex månader tidsbefraktat av utlänning, fartyget ej vidare må genom tidsbefraktning till utlänning upplåtas utan förut givet tillstånd av Konungen eller den Konungen därtill bemyndigat. Dock må ej sådant förordnande innefatta förbud mot att utländsk tidsbefraktare av svenskt fartyg till annan utlänning överlåter sin rätt på grund av befraktningsavtalet.

2 §.

Sluter någon i strid mot förordnande, som enligt 1 § meddelats, avtal om överlåtelse till utlänning av svenskt fartyg eller andel däri eller om fartygs befraktning av utlänning, vare avtalet ogillt och straffes överlåtaren eller den, som till utlänning upplåtit fartyget, med böter, högst tjugutusen kronor, eller fängelse i högst ett år. Har avtalet gällt

överlåtelse av fartyg eller andel däri, skall den egendom, avtalet gällt, tagas i beslag, om så ske kan, och dömas förbruten samt, om beslag ej kunnat ske, överlåtare förpliktas att utgiva ett belopp motsvarande egendomens värde. Avsåg avtalet befraktning av fartyg, varde den, som till utlänning upplåtit fartyget, dömd att utgiva för upplåtelsen betingat vederlag.

3 §.

Allmän åklagare äger verkställa beslag, som ovan sägs.

Böter, som enligt 2 § ådömas, så ock vad den brottslige enligt samma paragraf förbrutit eller förpliktats utgiva, tillfalle kronan.

Saknas tillgång till fulla gäldandet av ådömda böter, skola de förvandlas enligt allmänna strafflagen.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och gäller till och med den 31 mars 1917. Av Konungen jämlikt denna lag givet förordnande må ej äga tillämpning längre än till och med sistnämnda dag. I fråga om sådan, under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som i 2 § sägs, skall vad där och i 3 § är stadgat fortfarande gälla.

Varder förordnande, varom i denna lag stadgas, vid lagens utfärdande meddelat, må Konungen jämväl föreskriva, att där avtal, som i denna lag avses, slutits före lagens ikraftträdande men efter den 8 januari 1916, avtalet skall upphöra att gälla, om ej någondera parten inom trettio dagar, efter det lagen trätt i kraft, söker Konungens godkännande samt sökt godkännande varder av Konungen beviljat. Har sådan föreskrift meddelats och varder på grund av avtal, som slutits under nyss nämnda tid före lagens ikraftträdande samt ej av Konungen godkännes, fartyg efter lagens ikraftträdande avlämnat till utlänning, äge vad i 2 § av denna lag stadgas om annan påföljd än avtals ogiltighet motsvarande tillämpning, och skall vad i 3 § av lagen är stadgat i tillämpliga delar gälla.

Stockholm den 6 mars 1916.

Med undersåtlig vördnad.